

Nemzeti szimbólum a Mágnásfertály közepén

A NATIONAL SYMBOL IN THE MIDDLE OF
THE MAGNATE QUARTER

Ha azt nézzük, hogy Münchenben, Londonban, Berlinben is csak az 1810-30-as években jöttek létre hasonló intézmények, mint a mi Nemzeti Múzeumunk, Széchényi Ferenc (1754–1820) 1802-ben tett „felségfolyamodványa”, melyben a köz számára felajánlotta gyűjteményét, egész Európában úttörő jelentőségű, példaadó tett volt. A nagy kérdés kezdettől az volt, ami honunkban mindig is lenni szokott: a „hol” és a „miből”.

Az alapító Széchényi Ferenc megörökölt és maga által is nagy odaadással gyarapított hungarika gyűjteményét ajánlotta föl: 11 884 nyomtatványt, 1152 kéziratot, 142 kötet térképet és metszetet, 2029 nemesi címert, és egy 2665 darabból álló érem- és régiség-kollekciót. Ezeket kívánta – ahogyan az alapítólevelében fogalmaz – a „közhazsonnak” szentelni, „édes hazámnak és a közösségnek hasznára és javára mindörökre és visszavonhatatlanul”. „Felségfolyamodványát” II. (magyar királyként I.) Ferenchez intézte, aki a projekt menedzselésével – ahogy ma mondanánk – a nádort, József főherceget bízta meg. József nádor menedzsernek, patrónusnak is kitűnő volt, nem rajta múlt, hogy az alapító nem érhetette meg, hogy a nemzet múzeuma fölépülhessen.

Múzeum a disznókereskedők terén

Tervezőjét hamar megtalálták, a szakmája legjobbjának számító Pollack Mihály személyében. A kiszemelt helyszín azonban akkoriban még kicsit sem számított „méltónak”. Alig egy kilométerre téglagyár működött (a mai Rákóczi tér helyén), a Széna teret

If we consider that in Munich, London and Berlin, similar institutions like our National Museum were established only in the 1810-30s, the application to the King, made by Ferenc Széchényi (1754-1820) in 1802, in which he offered his collection to the public, was a pioneering and exemplary act in Europe. From the very beginning, the big question was, as it always has been in our country, ‘where’ and ‘from what’.

The founder, Ferenc Széchényi, offered his collection of Hungarian antiquities, which he had inherited and which he himself had also built up with great dedication: 11,884 printed books, 1,152 manuscripts, 142 volumes of maps and engravings, 2,029 noble coats of arms and a collection of 2,665 medals and antiques. He wished to dedicate them, as he put it in his foundation charter, to ‘the common good’, ‘for the benefit and good of my country and the community, forever and irrevocably’. “He addressed his application to the King to Francis II (Francis I as King of Hungary), who entrusted the management of the project, as we would say today, to the Palatine, Archduke Joseph. Palatine Joseph was also an excellent manager and patron, and it was not his fault that the founder could not see the National Museum built.

Museum in the Pig Traders’ Square

The designer was soon found, Mihály Pollack, the best in his profession. But the chosen location was not considered ‘worthy’ at the time. Just a kilometre away was a brick factory (on the site of today’s

(ma Kálvin tér) a poros Országút (a mai Kiskörút) szelte át, melyet az 1760-as évekig zöldségekertek szegélyeztek, csak utána jelentek meg az első földszintes vályogházak. A Kecskeméti utcai kaput 1796-ban bontották el, a maradék városfalat a 19. század legelején (illetve részben ráépítették a Kiskörút házait). A Nemzeti Múzeum telkét – a rajta álló érseki palotával – Batthyány Antal gróftól kellett megvásárolni 1813-ban, közadakozásból.

A Széna tér eredeti neve „Széna- és disznókereskedők tere” volt, mivel a vásárra szekereket húzó lovakat itt abrakoltatták. A környék számos fogadót, kocsmát, istállót tartott el, az előbbiektől a legendás Két Pisztoly csárda a múzeumpalota jobbán állt. A 19. század közepére már lezüllett múintézmény nevét – állítólag – azért kapta, mert két pisztoly nélkül senkinek nem volt ajánlott a belépés. Bár Podmaniczky Frigyes báró matrözlebukhoz hasonlított, melyben „a tengeren hónapok alatt megtakarított szerzemény néhány óra alatt elfecséreltetik”, 1874-ig jól megfért tekintélyes szomszédja mellett.

A nemzet múzeumának alapkövét 1837 júniusában helyezték el, és alig építették meg az alapot, 1838 márciusában elöntötte a jeges ár. Bár a Duna elvitte az építőanyagot, és az építkezés jelentős késedelemmel, csak 1847-ben fejeződött be, annyiban hozzájárult a városrész fejlődéséhez, hogy elmosta a környék vályogházait. A Rákos árkot (a Mária utca vonalában) ekkor temették be, és azon belül már csak emeletes kőházak épülhettek.

Bár az építészeti kimagasló értékű Nemzeti Múzeum, a magyar kultúra zászlóshajója 1846 márciusában hivatalosan is megnyílt, igazi hivatása vizein sokáig csak félgőzzel hajózhatott, mert potyautasául szegődött a politika. Azután, hogy 1848 tavaszának pesti eseményei a polgári haladás és a nemzeti függetlenség szimbólumává emelték, júliustól – egészen 1902-ig – dísztermébe költözött az országgyűlés felsőháza.

Politikai központ és Mánásfertály

Miközben a nemzet múzeumának igényes belső kialakítása a köz adományai nélkül nem valósulhatott volna meg, és még úgy is csak 1888-ra fejeződhetett

Rákóczi Square), Széna Square (today's Kálvin Square) was crossed by the dusty Országút (today's Kiskörút), which was lined with vegetable gardens until the 1760s, only then did the first ground-floor adobe houses appear. The gate of Kecskemét Street was demolished in 1796, the remaining city wall was demolished in the early 19th century (and the houses of Kiskörút were partly built on top of it). The plot of the National Museum with the Archbishop's Palace on it had to be bought from Count Antal Batthyány in 1813, from public donations.

The original name of Széna Square was 'Straw and Pig Merchants' Square', because the horses pulling carts to the fair were fed there. The area was home to a number of inns, taverns and stables, the legendary Two Pistols Tavern being the first to stand to the right of the museum palace. The name of the establishment, which had fallen into disrepair by the middle of the 19th century, is said to have been given to it because it was not advisory to enter without two pistols. Although Baron Frigyes Podmaniczky compared it to a sailor's bar in which 'the money saved over months at sea is wasted in a few hours', by 1874 it was well within the reach of its prestigious neighbour.

The foundation stone for the nation's museum was laid in June 1837, and the foundations were barely built before the icy flood of March 1838. Although the Danube carried away the building materials and construction was not completed until 1847, after a considerable delay, it contributed to the development of the district by washing away the adobe houses in the area. The Rákos trench (along Mária Street) was buried at this time, and only stone houses with storeys could be built within it.

Although the architecturally outstanding National Museum, the flagship of Hungarian culture, was officially opened in March 1846, for a long time it could only sail at half-steam on the waters of its true vocation, because politics was its stowaway. After the events in Pest in the spring of 1848 made it a symbol of civic progress and national independence, the upper house of parliament moved to its banqueting hall from July until 1902.

Múzeumkerti életkép, 1910 körül

Hans Göttinger vízfestménye – MNM Történelmi Képcsarnok

Genre painting of the Museum Garden, Hans Göttinger's Watercolour from circa 1910 –Historical Picture Gallery of the Hungarian National Museum

be, tervezett kerti árkádsora pedig sosem készült el, jelenléte, társadalmi szerepe sorra ösztönözte az arisztokrata és nagypolgári családokat, hogy szomszédságába csillogó palotákat építsenek. Az ironikus „Mánásfertálynak” becézett palotanegyed épületeit 1860 után a kor legkiválóbb építészei tervezték – a legtöbbet Ybl Miklós.

Bár a mai Pollack Mihály tér és környéke impozáns palotái közül több még felújításra vár, a Wenckheim-, a Festetics-, az Esterházy- vagy a Károlyi-palota ma is mutatja a kor arisztokratáinak fényűző életmódját. A (mai) Bródy Sándor utca 8. szám alatti épült meg a leggyorsabban: 800 munkás húzta föl három hónap alatt, és 1902-ig az országgyűlés alsóháza ülésezett itt (1943 óta az Olasz Kultúrintézetnek ad otthont). **Érthető a palotaépítési láz, ha a kor bonmot-ját idézzük, miszerint „egy magyar mánásnak nem lehet Bécsben palotája anélkül, hogy Pesten is ne legyen”.**

Mihalecz Csilla

Political centre and Magnate Quarter

While the lavish interior of the Museum of the Nation could not have been built without public donations, and even then could not have been completed until 1888, and its planned arcade garden was never finished, its presence and social role encouraged aristocratic and bourgeois families to build glittering palaces in its neighbourhood. The buildings of the palace district, ironically nicknamed 'The Magnate Quarter', were designed after 1860 by the most distinguished architects of the time - most notably Miklós Ybl.

Although several of the imposing palaces in and around today's Mihály Pollack Square still need to be renovated, the Wenckheim, Festetics, Esterházy and Károlyi palaces still show the opulent lifestyle of the aristocrats of the time. The one at 8 Bródy Sándor Street (today's) was the fastest to be built: 800 workers erected it in three months, and until 1902 the lower house of Parliament met here (since 1943 it has been home to the Italian Cultural Institute). **The fever of palace building is understandable if we quote the bon mot of the time, that 'a Hungarian magnate cannot have a palace in Vienna without having one in Pest'.**

Csilla Mihalecz